

Nepoznata speleološka priznanja dr. Dragutina Gorjanovića–Krambergera

Srećko Božičević

Ime ovoga našeg svjetski poznatog znanstvenika i prirodoslovca poznato je ponajviše zahvaljujući njegovom sistematskom radu i istraživanju nalaza pračovjeka s podnožja Hušnjakova brda u Krapini. Nekako, kao baš zbog toga, i njegovi preostali životni znanstveni interesi i uspjesi postadoše nepravedno manje zapaženi, kao na primjer: osnivanje samostalne hrvatske geološke institucije, izrada prvih naših detaljnih geoloških karata, unapređivanje zbirke Hrvatskog prirodoslovnog muzeja, otkriće i proučavanje izuzetnih paleontoloških nalaza – od kitovih kostiju kraj Zagreba do otisaka guštera na Hvaru i niza ostalih istraživanja na području krša.

No kako je krapinsko nalazište najdulje istraživano i o njemu napisano vrlo mnogo radova, ono vjerojatno i zbog toga dolazi u prvi plan – tim više što se u početku otkrića nije dalo niti naslutiti o čemu se tu važnom i neočekivanom zapravo radi. U prvo vrijeme to je bilo registrirano samo kao nalazište nekih »čudnih« kostiju prikupljenih u pijesku povrh tamošnjeg Kneipovog kupališta, koje mu je još 1895. u Muzej u Demetrovoj I poštom poslao krapinski učitelj Josip Rehorić. Pošiljka je evidentirana kao nalazište diluvijalnih sisara i priključena sličnim dotadanjim nalazištima iz Hrvatske. U to je vrijeme Gorjanović intenzivno radio na izradi pregledne geološke karte dijela Hrvatskog zagorja, tako da je svoj dolazak na ovo krapinsko nalazište morao odgađati gotovo pune četiri godine. Kada se konačno u srijedu 23. kolovoza 1899. godine ipak našao na podnožju brda Hušnjakovo, susreo se s lokalitetom, koji će mu neočekivano izmijeniti njegov znanstveni interes. Uz to će ga neočekivano saznanje i vinuti među rijetke istraživače-prirodoslovce koji su se uopće do tada i mogli susresti s ostacima »prastarog čovjekovog naselja, kakovo još do onda nije bilo poznato u našoj domovini«. Iz zabilješke u njegovu dnevniku o tom danu između ostalog čitamo:

... »Na pristranku brijega Hušnjakovo, te 25 metara povrh patoka Krapinice, nalazi se otvorena **špilja**, koja je bila ispunjena pijeskom. Taj su pijesak



Dragutin Gorjanović-Kramberger

stanovnici Krapine kopali u građevne svrhe, pa su tom prilikom mnoge kosti, što su bile u tom pijesku, s neznanja uništene... Već iz stanovite udaljenosti od one otvorene špilje opažalo se u onoj svijetlo žutoj otkrtoj pješčanoj stijeni nekoliko tamnih, višemane poredno položenih pruga. Došavši do stijene, poučio me je sastav onih pruga od pepela, isprženog pijeska i drvenog uglja, da imam pred sobom čitav niz ognjišta, koja su se u toj 8-9 metara visokoj pješčanoj stijeni više puta opetovala. Namah mi je bilo jasno, da je tu negda boravilo biće, koje je vatru ložilo. Ali u blizini takovog ognjišta našao sam i krhotina kremenastog kamenja, što je bilo priređeno za uporabu. Uz to vidio sam i komadiće životinjskih kosti, a izvadio sam a to je onda bilo prvi put – jedan zub kutnjak od čovjeka«...

Hochgeehrter Herr Hofrat!

Es gereicht uns zur besonderen Ehre, Ihnen hochgeehrten Herr Hofrat mitteilen zu können, dass die am 22. Februar 1927 abgehaltene erste Generalversammlung der Ungarischen Speleologischen-Gesellschaft auf Grund des 7. §. der Satzungen Sie zum Ehrenmitglied gewählt hat. Die diesbezügliche Genehmigung des kgl. ung. Ministers des Inneren ist unter Zahl 111.881/1927 VII eingetroffen.

Die Ehrenmitgliedschaft ist die höchste Auszeichnung, die unsere Gesellschaft einem Höhlenforscher als Fachmann verleihen vermag. Empfangen Sie, bitte, diesen Beschluss unserer Gesellschaft als Zeichen unserer Anerkennung und Hochschätzung Ihrer unermüdlischen Leistungen auf dem Gebiete der Höhlenforschung.

Budapest, den 22. Februar 1927.

Für den Ausschuss der Ungarischen
Speleologischen-Gesellschaft:

Dr. Eugen v. Cleemann
Geschäftsführender
Präsident.

Dr. Ottokar Madich
Generalsekretär.

Herrn

Unin Professor Hofrat Dr. Karl Gorjanović-Kramberger

in

Zagreb.

Kao što je i on bio iznenađen nalazom u toj špi-
lji, tako je i tadašnji znanstveni svijet s posebnom
pažnjom pratio sva njegova nova saznanja do kojih
je dolazio u toku daljnjeg četverogodišnjeg istraži-
vanja. Otvorimo li danas bilo koju enciklopediju –
našu ili svjetsku, uz ime Dragutina Gorjanovića–
Krambergera naći će se barem ove riječi: ... hrvat-
ski prirodosl. svjet. glasa; geolog, paleontolog i
antropolog. Istraživanjem ostataka diluvijalnih (pleis-
tocenskih) ljudi iz Hušnjakova kraj Krapine dokazao
postojanje diluvijalnog čovjeka, što je prije njega
opovrgavano ali i navođenje niza drugih njegovih
znanstvenih zasluga, nažalost ne uvijek i detaljnije
naznačenih i nabrojanih.

O Gorjanoviću **kao speleologu**, odnosno istra-
živaču speleoloških objekata već je pisano u našem
časopisu (V. Božić, Speleolog, br. 44/45), a ovdje
se navode noviji podaci o njegovim speleološkim
priznanjima, koja je primio kao naš paleontološki i
antropološki stručnjak.

»Vijesti Geološkog povjerenstva«, koje je on
uređivao od 1910. – 1914. godine, imale su dvostu-
pačno tiskane priloge - na hrvatskom i njemačkom
jeziku, pa su tako s našim postignutim rezultatima
upoznati i brojni znanstvenici i stručnjaci tadanje Eu-
rope, a napose oni s njemačkog govornog područja.
Već u prvom broju »Vijesti« izvještava se da je us-
trojen i **Odbor za istraživanje špilja** (naredba br.
18.937 kralj. vlade od 31. srpnja 1910. god.) u kom
su kao članovi bili geolozi Josip Poljak i Fran Šuklje
uz asistente A. Moskovića i K. Teodorovića.

U drugom broju »Vijesti« nalazimo i **Izveštaj
Speleološkog odbora** koji je priredio sam **Gorja-
nović**, uz geodetski snimak Samogradske špilje kod
Perušića u Lici i prvi popis 156 pećina županije
ličko-krbavske. U zadnjem izašlom dvobroju (III. i
IV.) u Izveštajima Speleološkog odbora nalazi se
članak Josipa Poljaka s rezultatima speleoloških
istraživanja za 1912. i 1913. godinu. Za 1912. god.
navodi se 6 pećina lokvarske i 5 pećina karlovačke
okolice. U 1913. god. registrirano je na području
Hrvatskog primorja 27 pećina, a na prostoru od Pli-
tičkih jezera do Drežnika 21 pećina.

Očito, da je sve ovo navedeno o zanimljivim
speleološkim istraživanjima na prostoru našeg krša
među tadanjim europskim stručnjacima geološko-
geografske i prirodoslovne obrazovanosti bilo prili-
čno iznenađenje, jer je obrađivan prostor Hrvatske
od Srijema preko Slavonije, Podravine, Posavine,
Gorskog kotara, Like, planine Velebita i naših otoka.
Tako mnogi, tada poznati teoretičari krške morfo-
logije i krške hidrografije dolaze na područje Hrvat-
ske i obilaze Dinarski krš sve od Istre uz Jadransku
obalu i njegovu unutrašnjost. Slikoviti planinski ma-
sivi, torenti, kameni kukovi, urezani kanjoni, rijeke u

kršu, rijeke ponornice u unutarnjem dijelu krškog po-
dručja, spilje, jame i ponori postali su interesantne
lokacije do kojih nastoji doći sve više tada zaintere-
siranih europskih znanstvenika.

Kada sve to registriramo ne začuđuju nas broj-
na priznanja Gorjanoviću–Krambergeru naših i ino-
zemnih institucija i pojedinaca, koji ga upravo obasi-
paju raznim počastima za istraživanja na području
antropologije, etnologije te s ostalih područja geo-
logije.

Do sada je manje znano, da se među njegovim
priznanjima nalazi i diploma austrijskog speleo-
loškog društva iz Beča kojim je proglašen njihovim
dopisnim članom, te rješenje mađarskog speleo-
loškog društva, koje ga je proglasilo svojim počas-
nim članom. Nakon što ga je Društvo za antropo-
logiju, etnologiju i prapovijest iz Frankfurta na Majni
izabralo za svoga dopisnog člana 29. listopada
1907. godine - prvo iduće speleološko priznanje ima
nadnevak 22. veljače 1927. godine. Naime, u dopi-
su br. 100/1927 Odbora mađarskog speleološkog
društva u Budimpešti, vidimo da ga je njihova Gene-
ralna skupština na temelju paragrafa 7 Statuta dru-
štva »izabrala kao počasnog člana (nakon odo-
brenja kraljevskog ministra unutarnjih poslova)«. U
diplomi između ostalog piše: **»Počasno članstvo
je najviše odlikovanje koje naše društvo može
dodijeliti jednom stručnjaku za špilje. Primite tu
odluku našeg društva kao znak priznanja i viso-
kog štovanja Vaših neumornih doprinosa na po-
dručju speleologije«** – naslovljeno: Sveučilišnom
profesoru Dvorskom savjetniku Dr. Karlu Gorja-
nović–Krambergeru u Zagrebu.

Zanimljivo je napomenuti – promatrano iz pro-
teklog vremenskog odmaka, da je ovo priznanje
stiglo baš iz tadanje Mađarske nakon uspješno
okončane Gorjanovićeve borbe protiv otpora iz Bu-
dimpešte za osamostaljenje i autonomiju naše geo-
loške institucije. Njegova bitka za proglašenje Geo-
logijskog povjerenstva u Zagrebu okončana je 3.
srpnja 1909. godine Naredbom koju je potpisao ban
Pavao Rauch, te dodatnom Naredbom od 1910. go-
dine za ustrojstvo **Odbora za istraživanje špilja** na
području Kraljevine Hrvatske i Slavonije. Očito je
speleološko društvo u Budimpešti bilo stručno do-
sljedno i vrednovalo je rad ovoga našeg stručnjaka
i znanstvenika bez ikakvih nepotrebnih političkih
»ograda« i razloga, što se vjerojatno u današnje vri-
jeme ne bi moglo dogoditi!

U dopisu br. Z1 1045/27/MR dostavljenom iz
Beča u listopadu 1927.god. Upravno vijeće Austrijs-
skog speleološkog društva prenosi obavijest da je
na njihovoj sjednici jednoglasno odlučeno njihov izbor
dr. D. Gorjanovića–Krambergera za dopisnog
člana. Na taj je način iskazano posebno poštovanje

njegovoj osobi ističući »znak zajedničke povezanosti istomišljenika i istom cilju težećih prirodnih znanstvenika«...

Za našu Hrvatsku speleologiju ovo su svakako vrlo vrijedna priznanja i ako kroz njih promatramo dosadašnja dostignuća generacija naših speleologa, vidimo da su ona neprekidno slijedila nakon prvih Gorjanovićevih nastojanja. U stoljeću koje je slijedilo iza njega, svakako moramo biti zadovoljni s dosad postignutim rezultatima - osobito na planini Velebitu s prodorom u jame dublje od tisuću metara. Uz to je suvremenom ronilačkom opremom i tehni-

kom i ostalim istraživačkim zahvatima uspjelo odgonetnuti i niz drugih tajni na preostalim prostorima hrvatskog krša. Zaista nas mora radovati činjenica da je naš krš prepoznat po svojoj izuzetnosti i europskoj ali i svjetskoj specifičnosti, što se do sada svakako i potvrdilo. Na današnjoj mladoj generaciji speleologa ostaje obveza da to i nadalje nastavlja, jer prostor Dinarskog krša krije još vrlo mnogo morfoloških, hidrogeoloških, antropoloških, paleontoloških i bioloških tajni, nepoznanica, zanimljivosti i do sada neviđenih ljepota.

UNKNOWN SPELEOLOGICAL TRIBUTES OF DR. DRAGUTIN GORJANOVIĆ-KRAMBERGER

Geologist Dr. Dragutin Gorjanović-Kramberger is mostly known as a scientist recognized in Croatia and in the world that proved the existence of the Diluvial man in his findings in Krapina what was disputed before him. Some of his most significant anthropological and paleontological findings are stated in the article as well as his explorations of the Croatian karst. As the founder of the Geological Governmental Department in 1909 he made efforts that Croatian experts and not foreigners perform geological researches in Croatia as well as the making of the geological map. By forming the Cave Exploring Board in 1910 a more systematic exploring of unknown sites throughout Croatia was started. The results of new discoveries were published in the »News of Geological Governmental Department« published in German and Croatian. This enabled the then European experts interested in the speleological problem area to find out interesting information from the area of the Croatian karst. Until now unknown speleological tributes are stated at the end of the article, i.e. the tributes which Gorjanović received from the Hungarian Speleological Association Board by electing him for their member of honour, and from the Administrative Council of the Austrian Speleological Association which chose Gorjanović for their correspondence member.